

Ильченко Антон Викторович
ОСОБЕННОСТИ ИСКОВ ПО ГРАЖДАНСКИМ ДЕЛАМ,
ВОЗНИКАЮЩИМ ИЗ СТРАХОВЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ

В статье проанализирован институт иска и приведена классификация исков, которые могут иметь место по делам, возникающим из страховых правоотношений. Предложено возмещать ущерб, причиненный страхователю, на основании заявления о выдаче судебного приказа. Предлагается внести соответствующие дополнения в ст. 96 ГПК Украины.

Ключевые слова: иск, страховые правоотношения, суд, страхователь, судебный приказ.

Ilichenko Anton

FEATURES LAWSUITS IN CIVIL MATTERS ARISING FROM INSURANCE RELATIONSHIPS

The article analyzed the claim and the Institute for the classification of claims, which can occur in cases arising from the insurance relations. It is suggested that the damage caused to the insured may be compensated on the basis of the application for issuance of a writ. It is proposed to make the appropriate amendments to the article 96 CPC.

Keywords: claim, insurance relations, court, the insurer, the court order.

Кучер Тетяна Миколаївна,

кандидат юридичних наук,
 асистент кафедри нотаріального
 та виконавчого процесу і адвокатури
 Київського національного
 університету імені Тараса Шевченка

УДК 347.949:941.4 :952

**ДОВЕДЕННЯ У ЦИВІЛІСТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ:
 ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ТА ПЕРЕДУМОВИ ІСНУВАННЯ**

У даній статті аналізується сутність таких понять як «цивільістичний процес» та «доведення», передумови для існування відповідних процесів, розкривається ключовий зміст таких термінів.

Ключові слова: доведення, цивільістичний процес, докази, доказування, особа.

Для сучасної української доктрини термін «цивільістичний процес» хоч і не є новим [10; 11; 12], проте досі не став об'єктом активного, комплексного дослідження та розвитку наукової думки, що зумовлює виникнення непорозуміннь або навіть критики з боку як науковців, так і практичних працівників і пересічних громадян під час його застосування. На відміну від вітчизняних поглядів, у російській науковій спільноті таке поняття вже є усталеним, і його застосування не лише не викликає суперечностей, а й відоме широкому загалу. Відокремлення ж такого терміна від матеріального права має давню історію [13, с. 1]. Про це свідчить велика кількість наукових робіт, у яких використовується зазначена термінологія [14; 15; 16, с. 197-242; 17, с. 282-286; 18], а також проведення всеросійських та міжнародних конференцій, наукових заходів, присвячених розгляду актуальних і важливих питань у різних галузях, об'єднаних зазначеним поняттям. Серед російських вчених також є різноманітні підходи до складових цивільістичного процесу. [19, с. 26; 20; 21; 22; 23, с. 155; 16, с. 197-242; 24, с. 32-33; 19, с. 32]. Справді, враховуючи спеціально уповноважених суб'єктів з розгляду правових ситуацій, що склалися та потребують вирішення, встановлений державою та нормативно закріпле-

ний порядок діяльності таких осіб, не можна нівелювати наявність публічних начал у межах такого процесу. Приватноправовий характер мають суспільні відносини, які не лише спрямовані на забезпечення приватних інтересів і виникають між юридично рівними суб'єктами, а й формуються за їх ініціативою та на засадах диспозитивності у виборі поведінки, тобто шляхом координації, на підставі автономної волі учасників [25, с. 8-9]. Як правильно зазначає вчена-процесуаліст С.Я. Фурса, публічність слід розкривати через певні структурні елементи (покладеній державою на певних уповноважених осіб обов'язок щодо вчинення юридично значимих дій, публічність процедури їх вчинення та ін.) [26, с. 45]. Також єдність публічно-правових і приватноправових начал у нотаріальному процесі є одним із аспектів принципу комплексності [27, с. 4, 21]. Отже, цивільістичному процесу притаманний як приватноправовий, так і публічний характер, але головним завданням для є одним із аспектів принципу комплексності [27, с. 4, 21]. Отже, цивільістичному процесу притаманний як приватноправовий, так і публічний характер, але головним завданням для є одним із аспектів принципу комплексності [27, с. 4, 21]. Отже, цивільістичному процесу притаманний як приватноправовий, так і публічний характер, але головним завданням для є одним із аспектів принципу комплексності [27, с. 4, 21]. Отже, цивільістичному процесу притаманний як приватноправовий, так і публічний характер, але головним завданням для є одним із аспектів принципу комплексності [27, с. 4, 21].

ний, цивільний, господарський та виконавчий процеси. Новели об'єднання відповідних юрисдикційних механізмів започаткувала відома вчена, професор, завідувач кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка С.Я. Фурса, яка разом із колективом однодумців докладає неймовірних зусиль до застосування доктринальних новел і на тлі української наукової спільноти шляхом видання міжнародних збірок наукових статей під назвою «Цивілістична процесуальна думка» [31; 32; 33; 34]. Під її керівництвом було успішно захищено докторські [9; 35] та кандидатські дисертації [36] й отримано відповідні наукові ступені.

Отже, під цивілістичним процесом слід розуміти сукупність близьких за змістом і виконуваною функцією комплексних галузей правової науки, в сукупній основі яких лежить реалізація, охорона, захист і відновлення прав, свобод та інтересів осіб, заснованих на рівноправному, вільному, самостійному характері їх врегулювання, що і обумовлює необхідність їх системного дослідження на предмет достатності і надійності гарантованих державою способів розпорядження, володіння і користування правами. Саме у межах цивілістичного процесу дуже тісно виявляється конкатенація його складових компонентів, адже охоронювані права, свободи чи інтереси, реалізовані у межах нотаріального процесу (за своєю основою – охоронна компетенція або позасудова, що кваліфікує її ширше), можуть бути захищені в разі їх порушення, невизнання або оспорення в межах цивільного судочинства (судова компетенція) та/або відновлені у виконавчому процесі (постсудова компетенція). Специфічний характер доведення як одного з найважливіших процесів для встановлення юридичних фактів характерний для всіх цивілістичних процесів, що підтверджує їх взаємозв'язки та потребу у виробленні універсальної моделі процесу доведення з диференціацією винятків, властивих кожному цивілістичному процесу.

Доведення є невід'ємним елементом нотаріального, цивільного та виконавчого процесів, оскільки лише формальна участь у кожній із таких складових цивілістичного процесу не призведе до автоматичного отримання сприятливого для особи результату. Насамперед, юридичним процесам притаманна ціла низка умов і вимог, лише в разі виконання яких можна досягнути бажаного. Як і в інших сферах життя, обов'язковою умовою є переконання уповноваженого державою суб'єкта у правильності суб'єктивного бачення тієї чи іншої ситуації для вчинення ним юридично значимої дії або прийняття необхідного акта (можливість нотаріального посвідчення договору чи вчинення виконавчого напису нотаріусом; задоволення вимог чи заперечень осіб, які беруть участь у цивільній справі; стягнення заборгованості за виконавчим документом тощо).

Доктринально, комплексність дослідження породжує теорію явища чи процесу, тобто

вищу форму організації наукового знання, цілісне уявлення про закономірності та істотні зв'язки об'єкта [37, с. 868]. Водночас в юриспруденції досліджувана категорія детермінується не тільки науковими концепціями, але й нормами закону. Першоосновою, невід'ємним елементом у теорії завжди виступає об'єкт, у нашому випадку ним є процес доведення.

Термін «доведення» використовується в п. 4 ст. 129 Конституції України, підп. 4.6 п. 4 гл. 1 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [40]; у ЦПК України – до розкриття принципу змагальності (частини 2-3 ст. 10), зобов'язання кожної сторони (ч. 1 ст. 60), поважності причин пропуску строку для подання доказів (ч. 2 ст. 131), відмови у визнанні обставин (ст. 178), однієї із підстав для скасування рішення суду першої інстанції та ухвали суду, що перешкоджає подальшому провадженню у справі (п. 2 ч. 1 ст. 309, п. 2 ч. 1 ст. 311), встановлення меж розгляду справи судом касаційної інстанції (ч. 1 ст. 335), умов визнання та виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню (ч. 2 ст. 390), змісту відновлюваного судового рішення (ч. 2 ст. 408). Також у ч. 3 ст. 8 ЦПК України визначена можливість виникнення в суду сумніву щодо відповідності закону чи іншого правового акта Конституції України, але такий правовий результат розумової діяльності суду має певним чином відтворюватися в зверненні до Верховного Суду України, а останнього – у зверненні до Конституційного Суду України, які будуть ґрунтуватися на доводах і мають мотивуватися не просто сумнівами, а порушенням прав осіб, які беруть участь у справі тощо. До того ж у нормативно-правових документах доволі часто трапляються і похідні від нього поняття, як-от доводи (ч. 1 ст. 27, п. 4 ч. 6 ст. 130, частини 1, 3-4 ст. 303, ч. 2 ст. 304 ЦПК України, частини 1, 4 ст. 12 Закону України «Про виконавче провадження» тощо). Як бачимо, у цивільному процесі доведення та його складові фігурують починаючи з основоположних засад, правомочностей суб'єктів, стадій, видів проваджень і закінчуючи окремими підставами для виникнення, зміни чи припинення процесуальних правовідносин, а у виконавчому процесі передбачена одна з форм його вираження. Практична ж відсутність зазначеної термінології в нотаріальному процесі абсолютно не означає незастосування таких категорій під час звернення до відповідних органів і осіб за вчиненням нотаріальних дій. Адже встановлення необхідних обставин (родинних, сімейних відносин, однакового розуміння всіх умов договору тощо), що прямо передбачено статтями 68-69 Закону України «Про нотаріат», можливе лише в результаті інтелектуальної діяльності з обробки отриманої інформації. Тобто доведення та пов'язані з ним поняття пронизують цивілістичний процес у цілому, а множинність згадування та змістоу навантаження юридичних норм позбавляє можливості розглядати його як синонім інших процесуальних інститутів (доказів чи доказування)

або як випадкову обмовку законодавця [41, с. 47]. Отже, положення про доведення тільки почали з'являтися у процесуальних кодексах, але їх потрібно систематизувати й надати їм специфічні риси процесуальної діяльності конкретних осіб тощо.

Почнемо із норм матеріального права. Перебудова суспільних відносин і демократизація в їх регламентуванні не можуть не позначитися на цивілістичних процесах, тому введення в статті 3, 6, 8 ЦК України таких засад, як справедливості, добросовісності і розумності, принципу свободи договору, аналогії закону та права, презумпції правомірності правочину, а в ст. 3 та ін.. СК України моральних засад суспільства тощо зумовлює необхідність керуватися в нотаріальному, цивільному та виконавчому процесах не стільки пострадянським принципом законності, скільки верховенством права, що неможливо здійснити в межах звичного процесу доказування. Та й певні правові положення матеріального права прямо закріплюють здійснення саме процесу доведення, зокрема щодо відсутності кровного споріднення між особою, яка записана батьком, і дитиною (ч. 2 ст. 136 Сімейного кодексу України (далі – СК України) [38]) та підстав і умов матеріальної відповідальності працівників (ст. 138 Кодексу Законів про працю України (далі – КЗпП України) [39]).

Законодавчі передумови: у правових нормах як загальної, так і спеціальної частини нотаріального процесуального, цивільного процесуального та виконавчого процесуального законодавства закріплено категорію доведення та похідні від неї терміни (п. 4 ст. 129 Конституції України; частини 2-3 ст. 10, ч. 1 ст. 27, ч. 1 ст. 60, п. 4 ч. 6 ст. 130, ч. 2 ст. 131, ст. 178, частини 1, 3, 4 ст. 303, ч. 2 ст. 304, п. 2 ч. 1 ст. 309, п. 2 ч. 1 ст. 311, ч. 1 ст. 335, ч. 2 ст. 390, ч. 2 ст. 408 ЦПК України; підпункт 4.6 п. 4 гл. 1 розд. II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України; частини 1, 4 ст. 12 Закону України «Про виконавче провадження» тощо), які не можуть асоціюватися з вузьким змістом терміну «доказування». Зокрема, в частині 3 ст. 8 ЦПК України визначено можливість виникнення в суду сумніву щодо відповідності закону чи іншого правового акта Конституції України, але такий правовий результат розумової діяльності суду має певним чином відтворюватися у зверненні до Верховного Суду України, а останнього – у зверненні до Конституційного Суду України, які будуть ґрунтуватися на доводах і мають мотивуватися не просто сумнівами, а порушенням прав осіб, які беруть участь у справі та ін. Отже, положення про доведення почали з'являтися у процесуальних кодексах, тому їх потрібно систематизувати й надати їм специфічні риси процесуальної діяльності конкретних осіб тощо.

Юрисдикційні передумови зводяться до того, що сучасним фахівцям властивий догматизм, що відображається в багатьох законотворчих актах, у яких замість розширення прав вони звужуються, у діяльності нотаріусів, які,

отримавши неординарну вимогу, скоріше відмовлять у вчиненні нотаріальної дії, ніж її вчинять, у рішеннях судів містяться як відповідні терміни, так і опис діяльності, яка безпосередньо здійснювалася в межах доведення, але мотиваційна частина рішення не завжди адекватно відображає остаточний результат, у виконавчій службі, діяльність якої має бути чітко регламентована законом, доцільно удосконалювати професійні навички державних виконавців керування принципом верховенства права.

Доктринальні передумови: існує відповідний напрям у сфері наукових досліджень, а саме УДК 347.949 «Обов'язковість доведення доказів», що підтверджує неадекватність застосування термінології як у законодавстві, так і в науці, оскільки докази згідно ст. 57 ЦПК є будь-які фактичні дані, які мають значення для справи та мають бути доведені сторонами, тому вважаємо за необхідне вряхувувати досвід іноземних фахівців, які давно сформулювали поняття «цивілістичний процес», і проаналізувати процес доведення в ньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фурса С.Я. Цивилистический процесс в Украине: основные проблемы становления и тенденции развития // Цивилистический процесс : основные проблемы и тенденции развития: Сборник материалов международной научно-практической конференции посвященной 90-летию со дня рождения д.ю.н., профессора, Заслуженного деятеля науки РФ (1 октября 2012г). – Саратов Издательский центр «Наука», 2012.
2. Щербак С.В. Судові та виконавчі процедури в цивілістичному процесі // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1. – С. 187–191.
3. Талан Л. Виконавче провадження в структурі цивілістичного процесу [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.nulau.edu.ua:8088/bitstream/123456789/5624/1/Talan_96.pdf
4. Абушенко Д.Б. Проблемы взаимовлияния судебных актов и юридических фактов материального права в цивилистическом процессе : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Д.Б. Абушенко. – Екатеринбург, 2014. – 29 с.
5. Абушенко Д.Б. Проблемы взаимовлияния судебных актов и юридических фактов материального права в цивилистическом процессе : монография / Д.Б. Абушенко. – Тверь : Издатель Кондратьев А.Н., 2013. – 319 с.
6. Дегтярев С.Л. Краткий исторический анализ развития взглядов законодателя и представителей правовой науки на проблему видов производств цивилистического процесса в XX веке // История государства и права. – 2007. – № 8.
7. Мишин А.А. Гражданско-правовые средства, применяемые в области цивилистического процесса и смежных правовых областях / А.А. Мишин // Вестник гражданского процесса. – 2012. – № 5.
8. Дегтярев С.Л. Рецензия на книгу С.А. Курочкина «Частные и публичные начала в цивилистическом процессе» // Вестник гражданского процесса. – 2012. – № 5.

9. Курочкин С.А. Частные и публичные начала в цивилистическом процессе / С.А. Курочкин. – М. : Инфотропик Медиа, 2012. – 560 с.
10. Сахнова Т.В. Цивилистический процесс: миссия в меняющемся мире // Вестник гражданского процесса. – 2013. – № 1.
11. Поляков И.Н. О цивилистическом процессе и реформе российской судебной системы (вопросы гармонизации) [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://отрасли-права.pf/article/2330>
12. Горшунов Д.Н. Цивилистические начала исполнительного производства [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://legalconcept.org/wp-content/uploads/2013/11/14-%D0%93%D0%BE%D1%80%D1%88%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2.pdf>
13. Лукьянцев А. Цивилистический взгляд на проблемы совершенствования гражданского законодательства [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.journal-nio.com/index.php?id=1291&Itemid=108&option=com_content&view=article
14. Лукьянова Е.Г. Теория процессуального права / Е.Г. Лукьянова. – М., 2004. – С. 155.
15. Баландин В.Н., Павлушина А.А. О видах юридического процесса / В.Н. Баландин, А.А. Павлушина // Правоведение. – 2002. – № 4. – С. 32-33.
16. Цивільне право України : навч. посіб. / Ю.В. Білоусов, В.А. Ватрас, С.Д. Гринько та ін. ; за ред. Р.О. Стефанчука. – К. : Правова єдність, 2009. – 536 с.
17. Нотаріат України : підруч. у 3 кн. / за заг. ред. С.Я. Фурси. – 3-те вид., допов. і перероб. – К. : Алерта, 2015. – Кн. 1 : Організація нотаріату (з практикумом). – 484 с.
18. Цивілістична процесуальна думка : зб. наук. статей / за заг. ред. Фурси С.Я. – К. : Паливода А.В., 2012. – 528 с.
19. Цивилистическая процессуальная мысль : междунар. сб. науч. ст. / под ред. С.Я. Фурсы. – К. : ЦУЛ, 2013. – Вып. 2 : Нотариальный процесс. – 480 с.
20. Цивилистическая процессуальная мысль : междунар. сб. науч. ст. / под ред. С.Я. Фурсы. – К. : Издатель Фурса С.Я., 2014. – Вып. 3 : Исполнительный процесс. – 588 с.
21. Цивилистическая процессуальная мысль : междунар. сб. науч. ст. / под ред. С.Я. Фурсы. – К. : Алерта, 2015. – Вып. 4 : Адвокатура. – 496 с.
22. Кучер Т.М. Доведение в цивилистическом процессе Украины: основные тенденции / Т.М. Кучер // Legea si viata (Республіка Молдова). – 2015. – № 7. – С. 48-52.
23. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/print1433796505413264>
24. Кодекс Законів про працю України від 10 грудня 1971 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08/print1433796505413264>

Кучер Татьяна Николаевна

ДОВЕДЕНИЕ В ЦИВИЛИСТИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ: ПОНЯТИЙНЫЙ АПАРАТ И ПРЕДПОСЫЛКИ СУЩЕСТВОВАНИЯ

В данной статье анализируется сущность таких понятий как «цивилистический процесс» и «доведение», предпосылки для существования соответствующих процессов, раскрывается ключевое значение таких терминов.

Ключевые слова: доведение, цивилистический процесс, доказательства, доказывание, лицо.

Kucher Tatiana

BRINGING IN CIVIL PROCESS: CONCEPTUAL APPARATUS AND PRECONDITIONS EXIST

This article analyzes the nature of concepts such as «civil process» and «proving» the preconditions for the existence of the processes disclosed the content of such key terms.

Keywords: proving, civil process, evidence, proof, person.

Ляшенко Надія Анатоліївна,
здобувач кафедри нотаріального
та виконавчого процесу і адвокатури,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

УДК 347+ 341. 231. 14

ЧИ ВІДПОВІДАЮТЬ ЗМІНИ, ЯКІ ПРОПОНУЮТЬСЯ ДО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

У статті проаналізовано деякі пропозиції щодо внесення змін до ЦПК України та їх відповідність Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Ключові слова: Цивільний процесуальний кодекс, справедливість, розумний строк, суд, Європейська конвенція, захист прав, основоположні свободи.